

Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Інститут філології

ПРОГРАМА
вступних випробувань до аспірантури
зі спеціальності 035 філологія
Предметний напрям – порівняльно-історичне і типологічне мовознавство

Затверджено
на засіданні Вченої ради
Інституту філології
Протокол № ____ від _____ 2017 р.

Голова Вченої ради _____ *проф. Семенюк Г.Ф.*

Затверджено
на засіданні кафедри
загального мовознавства, класичної філології
та неоеллінстики
Інституту філології
Протокол № 9 від 14 березня 2017 р.
завідувач кафедри загального мовознавства,
класичної філології та неоеллінстики

_____ *проф. Голубовська І.О.*

I. Порівняльно-історичне мовознавство.

1. Порівняльно-історичне мовознавство та генеалогічна класифікація мов народів світу. Основні мовні родини. Недоліки порівняльно-історичного методу.
2. Фонетичні та морфологічні відповідності між спорідненими мовами. Успадковані та набуті подібності (мовні родини та мовні союзи).
3. Абсолютна та відносна хронологія мовних фактів. Метод глотохронології М.Сводеша.
4. Перше покоління компаративістів (Ф.Бопп, Р.Раск, Я.Грімм, В. фон Гумбольдт).
5. А.Шлейхер і теорія родовідного дерева індоєвропейської родини мов. Критика теорії родовідного дерева Й.Шмідтом і хвильова теорія.
6. Порівняльно-історичне мовознавство і Ф. де Соссюр. Ларингальна теорія. Підтвердження ларингальної гіпотези даними хетської мови.
7. Критика компаративізму М.Я.Марром.
8. Глотальна теорія Т. Гамкрелідзе та В. Іванова.
9. Мовна реконструкція і проблема давньої культури праіндоєвропейців та їх менталітету.
10. Внесок академіка О.С.Мельничука у розбудову порівняльно-історичного мовознавства у ХХ ст.
11. Ностратична теорія. Прабатьківщина ностратичних мов.
12. Прамова і прабатьківщина індоєвропейців (північно-причорноморська – скіфська –, азіатська, європейсько-азіатська, європейська гіпотези) та аргументація на їх користь.
13. Проблема прабатьківщини слов'ян (вісло-одерська, дніпровсько-поліська, середньодунайська гіпотези).
14. Слов'яни і трипільська культура.
15. Структура праіндоєвропейської прамови з погляду порівняльно-історичного мовознавства.
16. Особливості фонетичної системи праіндоєвропейської мови.
17. Особливості морфонологічної проміжної системи праіндоєвропейської мови. Чергування звуків у прамові та в давніх індоєвропейських мовах.
18. Особливості морфологічної системи праіндоєвропейської мови (її флексійно-синтетичний характер).
19. Граматичні категорії праіндоєвропейської мови.
20. Проблеми реконструкції синтаксичної системи
21. Проблема реконструкції семантичної структури слів праіндоєвропейської мови.
22. Проблема діалектної диференціації праіндоєвропейської мови. Поділ індоєвропейських мов на мови кентум і мови сатем.

ЛІТЕРАТУРА

Основна література

1. *Белецкий А.А.* Принципы этимологических исследований (на материале греческого языка) / Андрей Александрович Белецкий. – К.: Изд-во Киевского гос. ун-та им. Т. Шевченко, 1950. – 267 с.
2. *Бенвенист Э.* Индоевропейское именное словообразование / Эмиль Бенвенист. – М.: Издательство иностранной литературы, 1955. – 260 с.
3. *Курилович Е.* Очерки по лингвистике: сборник статей / Ежи Курилович. – М.: ИЛ, 1962. – С.48–56.
4. *Мейе А.* Введение в сравнительное изучение индоевропейских языков / Антуан Мейе. – М. – Л., 1938. – 510 с.
5. *Мейе А.* Сравнительный метод в историческом языкознании / Антуан Мейе. – М.: Изд-во иностранной литературы, 1954. – 104 с.
6. *Семереньи О.* Введение в сравнительное языкознание / Освальд Семереньи. – М.: УРСС Эдиториал, 2002. – 399 с.
7. *Семчинський С.В.* Вступ до порівняльно-історичного мовознавства (на матеріалі індоевропейських мов) / Станіслав Володимирович Семчинський. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2002. – 352 с.

Додаткова література

1. *Актуальные вопросы сравнительного языкознания: АН СССР* / [Отв. ред. А.В. Десницкая]. – Л.: Наука, 1989. – 237 с.
2. *Андреев Н.Д.* Периодизация истории индоевропейского праязыка / Николай Дмитриевич Андреев // Вопросы языкознания. – 1957. – № 2. – С. 3–18.
3. *Андреев Н.Д.* Раннеиндоевропейский праязык / Николай Дмитриевич Андреев. Л.: Наука–1986. – 328 с.
4. *Варбот Ж.Ж.* Праславянская морфонология, словообразование и этимология / Ж.Ж. Варбот, О.Н. Трубаев. – М.: Наука, 1984. – 254 с.
5. *Гамкрелидзе Т.В.* Индоевропейский язык и индоевропейцы. Реконструкция и историко-типологический анализ праязыка и протокультуры // Т.В. Гамкрелидзе, В.В. Иванов. – Тбилиси: Изд-во Тбилисского ун-та, 1984. – Т. 1-2.
6. *Георгиев В.И.* Исследования по сравнительно-историческому языкознанию : родственные отношения индоевропейских языков / Владимир Иванов Георгиев. – М.: Изд-во иностранной литературы, 1958. – 317 с.
7. *Герценберг Л.Г.* Теория индоевропейского корня сегодня / Леонард Георгиевич Герценберг // Вопросы языкознания. – 1973. – №2. – С. 102–110.
8. *Глущенко В.А.* Принципи порівняльно-історичного дослідження в українському і російському мовознавстві (70-ті рр. XIX ст. – 20-ті рр. XX ст.): монографія / Володимир Андрійович Глущенко. – Донецьк, 1998. – 222 с.
9. *Гумбольдт фон В.* Избранные труды по языкознанию / Вильгельм фон Гумбольдт. – М. : Прогресс, 2000. – 400 с.
10. *Дьяконов И.М.* О прародине индоевропейских диалектов / Игорь Михайлович Дьяконов // Вестник древней истории. – М.: Наука, 1982. – № 3–4. – С. 11–24, 3–30.

11. *Звегинцев В.А.* История языкознания XIX и XX веков в очерках и извлечениях / Владимир Андреевич Звегинцев. – М.: Гос. учеб.-пед. изд-во Министерства Просвещения РСФСР, 1964-1965. – Ч. 1–2.
12. *Иванов В.В.* Проблема языков centum и satem / В.В. Иванов // Вопросы языкознания. – 1958. – № 4. – С. 12–23.
13. *Иллич-Свитыч В.М.* Опыт сравнения ностратических языков. Сравнительный словарь: в 3-х т. / Владислав Маркович Иллич-Свитыч. – М.: Наука, 1971-1984.
14. *Кацнельсон С.Д.* К фонологии протоиндоевропейской языковой системы / Соломон Давидович Кацнельсон // Вопросы языкознания. – 1958. – №3. – С. 46–59.
15. *Климов Г.А.* Вопросы методики сравнительно-генетических исследований / Георгий Андреевич Климов. – Л.: Наука, 1971. – 87 с.
16. *Климов Г.А.* Основы лингвистической компаративистики / Г.А. Климов, Н.З. Гаджиева. – М.: Наука, 1990. – 166 с.
17. *Макаев Э.А.* Проблемы индоевропейской ареальной лингвистики / Энвер Ахмедович Макаев. – М.: Наука, 1964. – 57 с.
18. *Мельничук А.С.* О генезисе индоевропейского вокализма / Александр Савович Мельничук // Вопросы языкознания. – 1979. – №5. – С. 3–16.
19. *Мельничук О.С.* Глибинні етимологічні зв'язки в лексиці слов'янських мов / О.С. Мельничук, В.Т. Коломієць // Слов'янське мовознавство. Доповіді на XI Міжнародному з'їзді славистів у Братиславі. – К., 1993. – С. 98–112.
20. *Мосенкіс Ю.Л.* Теоретичні аспекти поглибленого діахронічного дослідження основної лексики / Юрій Леонідович Мосенкіс. – К.: Віпол: Перше вересня, 1997. – 210 с.
21. *Мосенкіс Ю.Л.* Общемировой праязык: история вопроса и постановка проблемы / Ю.Л. Мосенкіс // Происхождение языка и культуры: древняя история человечества. – 2007. – Т.1. – №1. – С. 5–13.
22. *Нерознак В.П.* Праязык: реконструкт или реальность? / В.П. Нерознак // Сравнительно-историческое изучение языков разных семей. Теория лингвистической реконструкции. – М., 1988. – С. 26–43.
23. *Нікітіна Ф.О.* Перспективи порівняльно-історичного мовознавства в XXI ст. / Фіонілла Олексіївна Нікітіна // Studia Linguistica. – К.: ВПЦ –Київський університет, 2009. – С. 237–240.
24. *Общее* и индоевропейское языкознание: обзор литературы / [Под ред. В.А. Звегинцева]. – М.: Изд-во иностранной литературы, 1956. – 198 с.
25. *Соссюр Ф. де.* Труды по языкознанию / Фердинанд де Соссюр. – М.: Прогресс, 1977. – 696 с.
26. *Сравнительно-историческое* изучение языков разных семей: задачи и перспективы / [Под ред. Б.А. Серебренникова, Н.З. Гаджиевой, Э.Р. Тенишева]. – М.: Наука, 1982. – 341 с.
27. *Трубачев О.Н.* Этногенез и культура древнейших славян: лингвистические исследования / Олег Николаевич Трубачев. – М.: Наука, 1991. – 271 с.
28. *Шрадер О.* Индоевропейцы / Отто Шрадер. – СПб., 1913. – Т. 1-2.
29. *Ярцева В.Н.* Принципы описания языков мира / В.Н. Ярцева, Б.А. Серебренников. – М.: Наука, 1976. – 343 с.
30. *Friedrich P.* Proto-Indo-European trees: The Arboreal system of a prehistoric people / Paul Friedrich. – Chicago-London: The University of Chicago Press, 1970. – 200 p.
31. *Givon T.* Historical Syntax and Synchronic Morphology: an Archaeologist's Field Trip / T. Givon // Chicago Linguistic Society. – Vol. 7. – 1971. – P. 394–415
32. *Indo-European and Indo-Europeans* / George Cardona, Henry M. Hoenigswald, Alfred Senn. – Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1970.
33. *Lehmann W.P.* A Gothic Etymological Dictionary Text / W.P. Lehmann. – Leiden: Brill, 1986. – 712 p.

II. Типологічне мовознавство.

1. Типологія мов як розділ зіставного мовознавства. Контенсивна, функціональна та ареальна типологія.
2. Поняття ізоморфізму і аломорфізму.
3. Мовні універсалії (абсолютні та статистичні).
4. Типологічні концепції Ф.В. Шлегеля і А.В. Шлегеля, В. фон Гумбольдта.
5. Типологічний аспект глотогонічної теорії Ф. Боппа (коренева типологія).
6. Генетико-типологічна концепція Г. Штейнталя, М. Мюллера, О.О. Потєбні.
7. Модель комплексної типологічної характеристики мов Е. Сепіра.
8. Празька лінгвістична школа і типологія мов (В. Матезіус, В. Скалічка).
9. Фонологічна типологія М.С. Трубецького.

10. Квантитативна типологія мов Дж. Грінберга, Х. Бірнбаума.
11. Контенсивно-синтаксична і категоріальна типологія (І.І. Мещанінов, С.Д. Кацнельсон, О.О. Холодович, Г.А. Клімов).
12. Контенсивно-формальна типологічна концепція (Б.О. Успенський, В.М. Ярцева, Ч. Філлмор, В.М. Солнцев, Т.М. Ніколаєва, М.І. Лекомцева).
13. 15. Етнолінгвістична типологія мов (М.І. Толстой).
14. Соціолінгвістична типологія мов (У. Стюарт, Д.Х. Хаймз, Х. Клосс, М.М. Гухман, Л.Б. Нікольський, Г.В. Степанов).
15. Характеристики історико-типологічних досліджень українських учених (Л.А. Булаховський, О.С. Мельничук, Ю.О. Жлуктенко, О.Б. Ткаченко).
16. Типи міжмовних лексико-семантичних відношень: еквівалентність, відношення включення, відношення перетину, безеквівалентність.
17. Мовні картини світу у типологічному висвітленні.
18. Особливості актуального членування речення у мовах світу.

ЛІТЕРАТУРА

Основна література

1. *Кацнельсон С.Д.* Типология языка и речевое мышление / Соломон Давидович Кацнельсон. – Л.: Наука, 1972. – 213 с.
2. *Климов Г.А.* Типология языков активного строя / Георгий Андреевич Климов. – М.: Наука, 1977. – 320 с. (2-е вид.: М.: УРСС, 2009).
3. *Климов Г.А.* Типологические исследования в СССР / Георгий Андреевич Климов. – М.: Наука, 1981. – 111 с.
4. *Кочерган М.П.* Основы зівставного мовознавства: підручник / Михайло Петрович Кочерган. – К.: Видавничий центр «Академія», 2006. – 424 с.
5. *Курилович Е.* Очерки по лингвистике: сборник статей / Ежи Курилович. – М.: ИЛ, 1962. – С.48–56.
6. *Мельников Г.П.* Системная типология языков: принципы, методы, модели / Геннадий Прокопьевич Мельников. – М.: Наука, 2003. – 393 с.
7. *Серебренников Б.А.* О лингвистических универсалиях / Б.А. Серебренников // Вопросы языкознания. – 1972. – № 2. – С. 3–16.
8. *Скаличка В.* О современном состоянии типологии / В. Скаличка // Новое в лингвистике. – 1963. – Вып. 3. – С. 19–35.
9. *Солнцев В.М.* Типология и тип языка / В.М. Солнцев // Вопросы языкознания. – 1978. – № 2. – С. 26–41.

Додаткова література

1. *Аракин В.Д.* Сравнительная типология английского и русского языков / Владимир Дмитриевич Аракин. – М.: Просвещение, 1979. – 216 с.
2. *Аракин В.Д.* Сопоставительная типология скандинавских языков / Владимир Дмитриевич Аракин. – М.: Высшая школа, 1984. – 136 с.
3. *Базелл Ч.* Лингвистическая типология / Ч. Базелл // Принципы типологического анализа языков различного строя. – М.: Наука, 1972. – С. 3–30.
4. *Вахек Й.* Лингвистический словарь Пражской школы / Й. Вахек. – М.: Прогресс, 1964. – 350 с.
5. *Введение в сравнительную типологию английского, русского и украинского языков / Швачко К.К., Герентьев П.В., Швачко С.А., Янукян Т.Г.* – К.: Вища школа, 1977. – 117 с.
6. *Вежбицкая А.* Язык. Культура. Познание / Анна Вежбицкая. — М.: Русские словари, 1996. – 416 с.
7. *Верба Л.Г.* Порівняльна лексикологія англійської та української мов / Лідія Георгіївна Верба. – Вінниця: Нова Книга, 2003. – 160 с.
8. *Виноградов В.А.* Методы типологии / В.А. Виноградов // Общее языкознание. Методы

лингвистических исследований. – М.: Наука, 1973. – С. 224–257.

9. Гак В.Г. Сопоставительная лексикология (на материале французского и русского языков) / В.Г. Гак. – М.: Международные отношения, 1977. – 264 с.

10. Гамкрелидзе Т.В. Индоевропейский язык и индоевропейцы. Реконструкция и историко-типологический анализ праязыка и протокультуры // Т.В. Гамкрелидзе, В.В. Иванов. – Тбилиси: Изд-во Тбилисского ун-та, 1984. – Т. 1-2.

11. Голубовська І.О. Перспективи розвитку сучасної зіставної лінгвокультурології / І.О. Голубовська // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 9. Сучасні тенденції розвитку мов. – К.: НПУ, 2009. – Вип. 3. – С. 98–102.

12. Гринберг Дж. Квантитативный подход к морфологической типологии языков / Дж. Гринберг // Новое в лингвистике. – М., 1963. – Вып. 3. – С. 60–94.

13. Гумбольдт фон В. Избранные труды по языкознанию / Вильгельм фон Гумбольдт. – М.: Прогресс, 2000. – 400 с.

14. Жлуктенко Ю.О. Синхронно-порівняльна, або конфронтативна, лінгвістика / Ю.О. Жлуктенко // Німецько-українські мовні паралелі: порівняльно-типологічна граматики. – К.: Вища школа, 1977. – С. 5–13.

15. Жлуктенко Ю.О. Контрастивна лінгвістика. Проблеми і перспективи / Ю.О. Жлуктенко, В.Н. Бублик // Мовознавство. – 1976. – № 4. – С. 3–15.

16. Климов Г.А. Принципы контенсивной типологии / Георгий Андреевич Климов. – М.: Наука, 1983. – 222 с.

17. Климов Г.А. Основы лингвистической компаративистики / Г.А. Климов, Н.З. Гаджиева. – М.: Наука, 1990. – 166 с.

18. Косериу Э. Контрастивная лингвистика и перевод: их соотношение / Э. Косериу // Новое в зарубежной лингвистике. – Вып. 25: Контрастивная лингвистика. – 1989. – С. 63–81.

19. Кочерган М.П. Зіставне мовознавство і проблеми мовних картин світу / М.П. Кочерган // Мовознавство. – 2004. – №5–6. – С. 12–22.

20. Левицкий А.Э. Сравнительная типология русского и английского языков / А.Э. Левицкий, Л.Л. Славова. – Житомир: Изд-во ЖГУ, 2005. – 204 с.

21. Лекомцева М.И. Типология фонологических систем / М.И. Лекомцева // Исследования по структурной типологии. – М., 1963.

22. Лингвистическая типология / [Под ред. В.М. Солнцева, И.Ф. Вардуля]. – М.: Наука, 1985. – 201 с.

23. Маковский М.М. Теория лексической аттракции / Марк Михайлович Маковский. – М.: Наука, 1971. – 251 с.

24. Манакин В.Н. Сопоставительная лексикология / Владимир Николаевич Манакин. – К.: Знання, 2004. – 327 с.

25. Мечковская Н.Б. Общее языкознание: Структурная и социальная типология языков / Нина

26. Борисовна Мечковская. – Мн.: Амалфея, 2000. – 368 с.

27. Нариси з контрастивної лінгвістики: зб. наук. пр. / [За ред. Ю.О. Жлуктенка]. – К.: Наукова думка, 1979. – 194 с.

28. Нерознак В.П. О трёх подходах к изучению языков в рамках синхронного сравнения

29. (типологический - характерологический - контрастный) / Владимир Петрович Нерознак // Сопоставительная лингвистика и обучение неродному языку. – М., 1987. – С. 5–26.

30. Нікітіна Ф.О. Лінгвістика універсалій / Ф.О. Нікітіна // Проблеми та методи структурної лінгвістики. – К., 1969. – Вип. 2. – С. 25–40.

31. Порівняльні дослідження з граматики англійської, української, російської мов / [За ред. Ю.О. Жлуктенка]. – К.: Вища школа, 1981. – 356 с.

32. Потье Б. Типология / Б. Потье // Новое в зарубежной лингвистике. – М., 1989. – Вып. XXV. Контрастивная лингвистика. – С. 187–204.

33. Рождественский Ю.В. Типология слова / Юрий Владимирович Рождественский. – М.: Высшая школа, 1969. – 286 с.

34. Ульман Ст. Дескриптивная семантика и лингвистическая типология / Ст. Ульман // Новое в лингвистике. – М.: Иностран. лит-ра, 1962. – Вып. 2. – С. 17–44.

35. Успенский Б.А. Структурная типология языков / Борис Андреевич Успенский. – М.: Наука; Глав. ред. восточной лит-ры, 1965. – 285 с.

36. Языковые универсалии и лингвистическая типология: сб. статей / [Под ред. И.Ф. Вардуля]. – М.: Наука, 1969. – 342 с.

37. Ярцева В.Н. Типология языков и проблема универсалий / В.Н. Ярцева // Вопросы языкознания. – 1976. – № 2. – С. 6–16.

